

«ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ» ΟΙ ΝΟΜΟΙ

Η Δημοκρατία χρειάζεται αληθινή ελευθερία έκφρασης

«Ρητορική μίσους»: Μια έκφραση χωρίς σαφή ορισμό

Ενώ οι περισσότεροι είναι εξοικειωμένοι με τον όρο «ρητορική μίσους», ωστόσο ο όρος αυτός δεν χρησιμοποιείται σε καμία από τις σημαντικές διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και δεν έχει οριστεί σαφώς από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή οποιοδήποτε άλλο Διεθνές δικαστήριο.

Εθνικές κυβερνήσεις, εταιρείες τεχνολογίας και διεθνείς φορείς χρησιμοποιούν τον όρο «ρητορική μίσους» με ποικίλους τρόπους σε διάφορα έγγραφα. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι δεν υπάρχει καθολικά συμφωνημένος ορισμός της «ρητορικής μίσους» και οι περισσότερες προσπάθειες ορισμού της βασίζονται σε αόριστα καθορισμένους όρους και στην υποκειμενικότητα.

**Επικίνδυνα
Διφορούμενοι Νόμοι**

Εκατοντάδες «δρακόντειοι» νόμοι που χαρακτηρίζουν κάποιες εκφράσεις ως ποινικά αδικήματα υφίστανται στη νομοθεσία της Ευρώπης. Στην Αυστρία, «η προσβολή ή η υποτίμηση με πρόθεση να καταστρέψει τη ανθρώπινη αξιοπρέπεια άλλων», επισύρει ποινή φυλάκισης δύο ετών.¹

Στη Δανία, η προσβολή της σημαίας των Ηνωμένων Εθνών επισύρει την ίδια ποινή.² Στην Ουγγαρία, το ίδιο το κράτος μπορεί να θεωρηθεί θύμα της «ρητορικής μίσους»: Υποκίνηση μίσους κατά του Ουγγρικού έθνους επιφέρει δυνητικά ποινή φυλάκισης τριών ετών.³

Ανάλογοι νόμοι υπάρχουν σε όλη την Ευρώπη, με την επιβολή να επικεντρώνεται σε αυτούς που δεν συμμερίζονται τις απόψεις του κράτους σε ορισμένα πολιτικά φορτισμένα θέματα. Κατά συνέπεια, στον εικοστό πρώτο αιώνα στην Ευρώπη, οι δημόσιες – και μερικές φορές ακόμη και οι ιδιωτικές - συζητήσεις για τις αμβλώσεις, τη μετανάστευση, το Ισλάμ, το γάμο και τις ομόφυλες σχέσεις αποτελούν συζητήσεις «υψηλού κινδύνου».

**Οι νόμοι για τη «Ρητορική μίσους»
πληγώνουν την Δημοκρατία**

Επειδή οι νόμοι για τη «ρητορική μίσους» βασίζονται πολύ σε υποκειμενικούς και ασαφείς όρους (όπως είναι η «επίθεση», η «υποτίμηση» και η «προσβολή») ερμηνεύονται ασυνεπώς και επιβάλλονται αυθαίρετα. Γενικά, επειδή η «ρητορική μίσους» θεωρείται εκ προοιμίου από τον ακροατή έκφραση εμπάθειας, ο λόγος χαρακτηρίζεται υποκειμενικός και συχνά δεν δίνεται καθόλου ή ελάχιστη σημασία στο περιεχόμενο της ίδιας της ομιλίας.

1 Section 283 of the Austrian Criminal Code. This law and others examined in this Briefing are further examined in: P Coleman, 'Censored: How European 'hate speech' laws are threatening freedom of speech' (Vienna, 2016).

2 Section 110(e) of the Danish Criminal Code.

3 Article IX (5) of the Hungarian Constitution.

Λόγω της αόριστης και υποκειμενικής φύσης αυτών των ισχυρισμών, οι αρχές πρέπει απαραίτητα να επιλέξουν ποιες διώξεις θα ασκηθούν. Αυτό γενικά έχει ως αποτέλεσμα τη στόχευση των μειονοτικών ομάδων ή απόψεων από όσους διαφωνούν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και το γεγονός ότι αυτό που ειπώθηκε είναι αποδεδειγμένα αληθινό δεν έχει καμία σημασία.

Δεν είναι όμως μόνο ο προφορικός λόγος που ελκύει την προσοχή των λογοκριτών, αλλά και η διαδικτυακή δραστηριότητα. Γίγαντες του Διαδικτύου συμπεριλαμβανομένων των Facebook, Twitter, Google και της Microsoft έχουν συνεργαστεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου να καταργηθεί ενεργά η «ρητορική μίσους» στο διαδίκτυο.⁴ Στην πράξη, αυτό έχει οδηγήσει σε σημαντική λογοκρισία τις διαδικτυακές πλατφόρμες, με πολύ λίγη διαφάνεια για το πώς λαμβάνεται η κάθε απόφαση για κατάργηση του περιεχομένου ενός χρήστη ή πώς μπορεί να ασκηθεί έφεση σε τέτοιες αποφάσεις.

Η σημασία της ελευθερίας της έκφρασης στην κοινωνία

Η ελευθερία της έκφρασης είναι αναμφίβολα μία από αυτές τις πιο θεμελιώδεις ελευθερίες και κατέχει εξέχουσα θέση σε όλες τις μεγάλες συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα εθνικά συντάγματα σε όλο τον κόσμο.

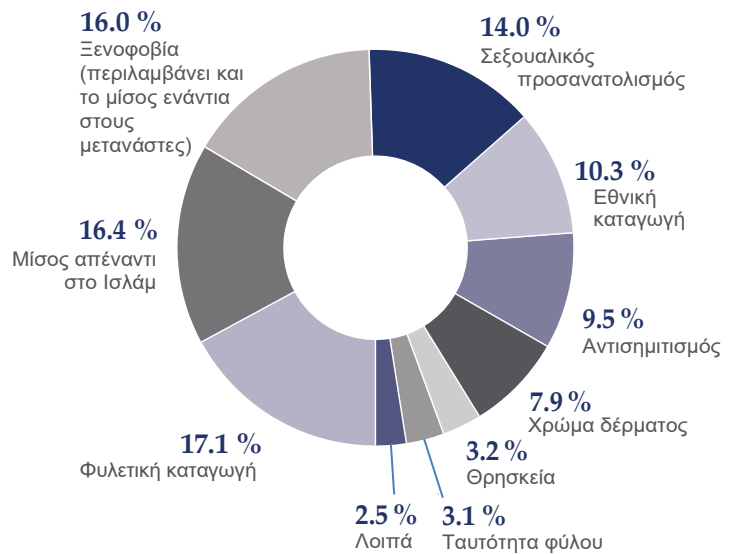
Το Άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα δικαιώματα εγγυάται ότι όλοι έχουν το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης και στην υπόθεση-ορόσημο *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*⁵, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναγνώρισε ότι:

Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί ένα από τα βασικά θεμέλια της [δημοκρατικής] κοινωνίας, μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την πρόοδό της

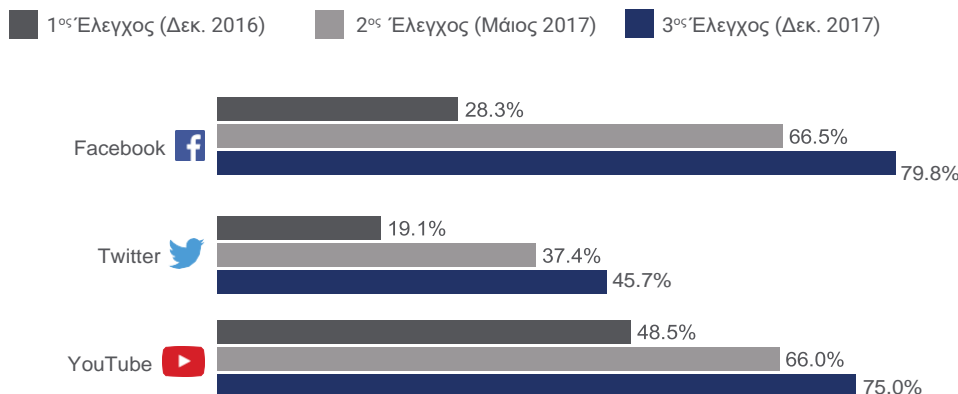
και για την ανάπτυξη του κάθε ανθρώπου... Ισχύει όχι μόνο για τις «πληροφορίες» ή τις «ιδέες» που γίνονται ευνοϊκά δεκτές ή θεωρούνται «μη προσβλητικές» ή δεν κάνουν κάποια διαφορά, αλλά και για όσες προσβάλλουν, συγκλονίζουν ή ενοχλούν το Κράτος ή οποιοδήποτε μέρος του πληθυσμού. Αυτές είναι οι απαιτήσεις του πλουραλισμού, της ανεκτικότητας και της ευρύτητας της σκέψης, χωρίς τα οποία δεν υπάρχει «δημοκρατική κοινωνία».

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο τόνισε επιπλέον ότι τα κράτη-μέλη έχουν τη θετική υποχρέωση να δημιουργούν ευνοϊκό περιβάλλον για τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων προσώπων στον δημόσιο διάλογο, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις και τις ιδέες τους χωρίς φόβο.⁶

Ειδιοποιήσεις ανά θεματολογία (σε %)

Απομάκρυνση αναρτήσεων ανά πλατφόρμα (σε %)

Πηγή στοιχείων:

Ενημερωτικό Δελτίο από την πρόσφατη παρακολούθηση της ΕΕ για την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας: http://ec.europa.eu/newsroom/aplwlwz/εγγραφο.cfm?doc_id=49286

4 See European Commission Press Release: European Commission and IT Companies announce Code of Conduct on illegal online hate speech <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1937_en.htm>.

5 Application no. 5493/72, 7 December 1976.

7 *Dink v. Turkey*, Application nos. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 and 7124/09, 14 September 2010, § 137.

Οι νόμοι για τη «ρητορική μίσους» περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασης

Οι νόμοι για τη «ρητορική μίσους» εμποδίζουν την ελευθερία του λόγου και έχουν περιοριστικά αποτελέσματα σε μια ποικιλία σημαντικών συζητήσεων. Δεδομένου του αόριστου ορισμού της «ρητορικής μίσους», οι πολίτες φροντίζουν και αποφεύγουν να εμπλέκονται σε ευαίσθητα ή δυνητικά προσβλητικά θέματα συζήτησης από φόβο ότι η συζήτηση μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ρητορική μίσους» και να οδηγηθούν σε ποινική έρευνα.

Αυτό περιορίζει αδικαιολόγητα την προσωπική ελευθερία, δεδομένου ότι τα άτομα θα πρέπει να μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις, τις ιδέες και τις προσωπικές τους πεποιθήσεις. Καταπνίγει επίσης τη συζήτηση, τις διαφορές των απόψεων ή τις μη δημοφιλείς απόψεις και δημιουργεί κλίμα καχυποψίας και δυσπιστίας. Οι νόμοι για την «ρητορική μίσους» ανοίγουν την πόρτα σε αβάσιμες αντιδικίες και τη ποινικοποίηση της «ορθολογικής» ή «κανονικής» επιχειρηματολογίας, υπέρ των ασαφών και υποκειμενικών επιχειρημάτων.

Η «ρητορική μίσους» μπορεί να καταλήξει να καθιερώνει οποιαδήποτε κατάσταση αποφασίζουν αυθαίρετα οι αρχές. Αυτό μεταφέρει μία ασυνήθιστα μεγάλη εξουσία από το κράτος στην αστυνομία πάνω στο λόγο των πολιτών της. Μόλις γίνει αποδεκτό ότι το κράτος μπορεί να δίνει ή να αφαιρεί το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου, δεν υπάρχει τίποτα λογικό για να σταματήσει την κατάσταση.

Αναγκαίοι και Δικαιολογημένοι Περιορισμοί της Ελευθερίας της Έκφρασης

Υπάρχουν περιορισμοί στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης που περιέχονται στο άρθρο 10(2) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αλλά οι οποιοδήποτε περιορισμοί πρέπει να γίνονται δεκτοί μόνον «κατ' ανάγκη σε μια δημοκρατική κοινωνία» και να είναι ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό.⁷

Στην υπόθεση *Handyside*, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σημείωσε ότι το επίθετο «αναγκαίος», εδώ, υποδηλώνει την ύπαρξη μιας «πιεστικής κοινωνικής ανάγκης» και η λέξη δεν έχει την ευελιξία εκφράσεων όπως «χρήσιμος», «εύλογος» ή «επιθυμητός».

Η ελευθερία της έκφρασης μπορεί νόμιμα να περιοριστεί σε περιορισμένες και συγκεκριμένες καταστάσεις που οδηγούν σε υποκίνηση άμεσης και παράνομης σωματικής βίας. Αλλά αυτός ο περιορισμός θα πρέπει να παραμείνει μια εξαίρεση που είναι στενά ερμηνευμένη, καλά καθορισμένη

και αναλογική.

Οι νόμοι για τη «ρητορική μίσους» δεν πληρούν αυτά τα κριτήρια γιατί είναι ασαφείς, υποκειμενικά καθορισμένοι και ανοιχτοί στην αυθαιρεσία. Επιπλέον, ένας τέτοιος περιορισμός δεν μπορεί να γίνει δεκτός διότι βασίζεται στους μη επαληθεύσιμους ισχυρισμούς ότι τέτοιες εκφράσεις «βλάπτουν» την κοινωνία ή τα άτομα.

Οι πραγματικοί άνθρωποι υφίστανται τις συνέπειες

Οι νόμοι για τη «ρητορική μίσους» μπορούν να καταστρέψουν την υπόληψη και τη ζωή των ατόμων, ακόμη και όταν τελικά δεν οδηγούν σε δίωξη. Υπό αυτή την έννοια, η ίδια η διαδικασία γίνεται τιμωρία και οι άλλοι αποτρέπονται από το να κάνουν παρόμοιες δηλώσεις στο μέλλον.

Το 2007, η αστυνομία υπέδειξε σε έναν Βρετανό προτεστάντη, τον Julian Hurst, να μην μοιράσει Πασχαλινά φυλλάδια που είχαν απ έξω την εικόνα ενός λουλουδιού και έλεγαν: «Νέα Ζωή, Καινούργια Ελπίδα». Αυτό συνέβη επειδή ένα άτομο από την κοινότητα θεώρησε προσβλητικό ότι η εκκλησία θα μοίραζε Πασχαλινά φυλλάδια σε ένα μέρος της πόλης όπου εκεί κατοικούσε «ολοφάνερα μια μεγάλη ομοφυλοφιλική κοινότητα».

Τον Δεκέμβριο του 2010, ένας 63χρονος συνταξιούχος, ο Helmut Griese, κατηγορήθηκε βάσει του Αυστριακού Ποινικού Κώδικα για «απαξίωση των θρησκευτικών συμβόλων», βάσει ενός νόμου που χρησιμοποιείται γενικά ενάντια στους νεοναζί που βεβηλώνουν εβραϊκούς τάφους. Ο Griese, έφαλλε στον κήπο του γιατί του άρεσε. Οι μουσουλμάνοι γείτονές του υποστήριξαν πως το τραγούδι του ήταν μια προσπάθεια χλευασμού και μίμησης της πρόσκλησης για προσευχή του Μουεζίνη. Για να αποφύγει μια δαπανηρή δικαστική μάχη, ο Griese συμφώνησε να πληρώσει το πρόστιμο των 700 ευρώ.

Το 2012, ο Ιρλανδός επίσκοπος Philip Boyce κλήθηκε προς απολογία για «ρητορική μίσους» μετά από ένα κήρυγμα που χαρακτηρίστηκε «προσβλητική» ομιλία. Η δήλωσή του ότι «η εκκλησία δέχεται εξωτερική επίθεση από τα βέλη ενός κοσμικού και άθεου πολιτισμού» ήταν αρκετή για να πυροδοτήσει αστυνομική έρευνα μετά από απαίτηση ενός κορυφαίου άθεου ακτιβιστή. Παρόλο που το κήρυγμά του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ήπια προσβλητικό για κάποια μέρη της κοινωνίας, θα έπρεπε ωστόσο να είχε επιτραπεί ως μέρος μιας υγιούς συζήτησης για την τρέχουσα ηθική κατάσταση του πολιτισμού μας.⁸

8 *Sunday Times v. The United Kingdom*, Decision of the European Commission, adopted on 18 May 1977, Series B no. 28, 64, § 194.

9 For more than 50 cases involving 'hate speech', see P Coleman, 'Censored: How European 'hate speech' laws are threatening freedom of speech' (Vienna, 2016).

Το ADF International είναι ένας οργανισμός νομικής υπεράσπισης που βασίζεται στην χριστιανική πίστη. Έχει σκοπό να προστατεύσει τις θεμελιώδεις ελευθερίες και προωθεί την εγγενή αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων.

ADFinternational.org